

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з присудження ступеня доктора філософії
у Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка
доктору філологічних наук, професору
РАРИЦЬКОМУ Олегу Анатолійовичу

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента кандидата філологічних наук, доцента,
завідувача кафедри історії української літератури та компаративістики
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка**

ПОЧИНОК Людмили Іванівни

**на дисертаційну роботу «Категорія невизначеності в художніх системах
модернізму і постмодернізму»**

ЧОРНОКОНЬ Вікторії Вікторівни

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки

за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертаційної роботи. Актуальність осмислення художніх систем модернізму і постмодернізму в студійному просторі сучасної літературознавчої науки не потребує додаткової аргументації, тому вибір теми наукового дослідження здобувачкою наукового ступеня Чорноконь Вікторією Вікторівною видається цілком вмотивованим.

Важливість заявленої проблематики дослідження зумовлена тим, що явище «невизначеності» є одним із ключових понять модерного та постмодерного письменства, яке й досі докладно не вивчене, а отже, – «необхідністю вивчити й дослідити сутність та художнє розмаїття феномену літературної невизначеності в контексті світової літератури ХХ століття» та «потребою студіювати

проблемно-тематичні, жанрово-композиційні, структурно-нарративні, поетико-стильові особливості виявлення невизначеності в репрезентативних щодо цього феномену літературних текстах» (с. 24).

Опираючись на відомі сьогодні студії зарубіжних та вітчизняних дослідників (І. Гассан, В. Шмід, Дж. Френк, Ш. Ріммон, П. Лаббок, Р. Барт, У. Еко, Л. Мірошніченко, М. Залужна, Г. Стомба, О. Мохначева, О. Кеба М. Заваринська та ін.), що осмислюють художній простір модернізму та постмодернізму, а почасти й концепцію «невизначеності» у літературному полі модерної та постмодерної епохи, авторка дисертаційної роботи, оперуючи відповідним науково-методологічним інструментарієм, накреслює власний вектор дослідження проблеми.

Дисертацію Чорноконь Вікторії Вікторівни виконано в межах колективної теми кафедри германських мов і зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка «Текст і дискурс у міждисциплінарній парадигмі». Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 10 від 29 жовтня 2020 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Чітка структура наукової праці логічно підпорядкована основній меті роботи, що полягає у «виявленні ознак невизначеності у творах світової літератури новітньої доби (XX і XXI ст.), які належать до двох її основних художньо-естетичних систем – модернізму і постмодернізму, й встановлення специфічних подібностей та відмінностей невизначеності як в окремих творах, так і на рівні літературного процесу загалом» (с. 24). Логічно сформована композиція структурних розділів та підрозділів роботи відповідає визначеним завданням дослідження.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні аспекти дослідження категорії невизначеності», – присвяченому оглядові теоретичних засад і методологічних стратегій вивчення поетики невизначеності, акцентується, що вивчення феномену невизначеності потребує комплексного підходу з

використанням різноманітних літературознавчих методів і окремих теоретико-літературних концепцій: наратологія, рецептивна естетика, теорія читацького відгуку, теоретико-методологічні напрацювання Р. Барта і У. Еко.

Другий розділ – «Парадигма форм художньої невизначеності в модерністській літературі» – містить два підрозділи. У першому розглянуто художній досвід Генрі Джеймса, Джозефа Конрада, Андре Жіда як представників «передмодернізму», для яких характерним є об'єктивування авторської позиції, відмова від всевладдя автора, висвітлення подій у різних форматах фокалізації із моделюванням «пробілів» і «пустот», що мають бути заповнені читачами». У другому підрозділі охарактеризовано внесок у поетику невизначеності представників «високого модернізму» – Джеймса Джойса, Ернеста Гемінгвея, Френсіса Скотта Фіцджеральда, Вільяма Фолкнера, Джуни Барнс, які продовжили пошуки в напрямку розробки нової поетики з акцентом на усунення з тексту всевладного автора-натора і творення ускладненої структури тексту з «сигналами»-кодами, адресованими читачеві.

У третьому розділі – «На межі модернізму і постмодернізму: ненадійний наратор у контексті стратегій метатекстуальності» – окреслено особливості поетики невизначеності у романах Грема Гріна, Кена Кізі, Кобо Абе, що займають у хронологічній площині проміжне становище між модернізмом і постмодернізмом.

Четвертий розділ – «Постмодерністські варіанти поетики невизначеності» – містить шість підрозділів, в яких досліджено прояви феномену невизначеності у творах Джона Фаулза, Джуліана Барнса, Мартіна Еміса, Кадзуо Ішігуро, Салмана Рушді.

Гармонійна, струнка та логічно виважена структура дисертації Чорноконь Вікторії Вікторівни дозволила авторці вибудувати комплексне, цілісне дослідження, у якому послідовно й успішно розв'язуються визначені завдання та глибоко й аргументовано викладаються результати здійснених студій.

Чітко сформульована мета роботи успішно зреалізована дисертанткою завдяки продуктивному і доречному використанню сучасної методології. В

основу дисертаційної роботи покладено системно-цілісний підхід, який уможлиблює комплексний характер систематизації й опрацювання матеріалу дослідження та вмотивовує використання широкого спектру методів дослідницького аналізу літературно-художніх текстів: культурно-історичного, порівняльно-історичного, історіографічного, проблемно-тематичного, жанрового, поетико-стильового, інтертекстуального.

Достатньо репрезентативними, об'ємними і доречними є наукова джерельна база та емпіричний матеріал, обраний для дослідження (234 позиції у списку використаних джерел). Історіографічний огляд наукових праць, проведений у дослідженні, дозволив дисертантці оцінити сучасний стан розробки проблеми та, врахувавши напрацювання попередників, обрати власний шлях рецепції й осмислення поетики концепту «невизначеності».

Наукова новизна одержаних результатів. Не викликає зауважень і докладно окреслена в анотації дисертаційної роботи Чорноконь Вікторії Вікторівни наукова новизна дослідження, яка полягає передусім у тому, що «внаслідок дослідження різних аспектів літературно-художньої невизначеності в літературі новітньої доби з'ясовано причини і наслідки поширення цього явища, виявлено форми і засоби поетики невизначеності, їх функціональне значення в художніх системах модернізму і постмодернізму, встановлено новий теоретико-літературний вимір їх співвідношення» (с. 26).

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані в процесі викладання світової літератури в закладах вищої освіти, написанні підручників, навчальних посібників та різних методичних матеріалів із проблем вивчення теорії літератури та розвитку світової літератури на відповідних спецкурсах і семінарах (с. 27).

Наукові праці, які відображають результати дисертації. Презентовані у роботі Чорноконь Вікторії Вікторівни результати дослідження отримали належну й достатню апробацію на одній міжнародній, чотирьох всеукраїнських

і шести регіональних наукових конференціях. Основні теоретичні положення та практичні здобутки, висвітлені в розділах дисертаційної роботи, оприлюднено в 14 публікаціях, з них: 3 статті опубліковані у фахових виданнях України категорії Б, решта – у матеріалах наукових конференцій.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз наукового дослідження Чорноконь Вікторії Вікторівни вказує на відсутність текстових запозичень без належного покликання на джерела та засвідчує дотримання вимог академічної доброчесності. Дисертантка продемонструвала широке та різнобічне бачення об'єкта дослідження, виявила належний рівень володіння обраними методами та прийомами наукового дослідження.

Загальна оцінка дисертації. Поряд із загальною високою оцінкою дисертації Чорноконь Вікторії Вікторівни, звернемо увагу на деякі положення, що викликали певні критичні міркування чи мають дискусійний характер.

Зокрема, у дослідженні має місце використання російськомовних наукових джерел (Н. Анастасьєв, Н. Жлуктенко, П. Каталов, А. Кеттл, Ю. Лідський, А. Михільов, В. Кальницька, О. Мохначева, К. Шишкін) та перекладів (Р. Блекмур, Г. Джеймс, Ж. Женетт, Дж. Конрад, М. Нумано, Ф. Фіцджеральд), які можна без шкоди для перебігу дослідження замінити україномовними чи англomовними виданнями.

Звертаємо увагу також на дещо вузьке залучення науково-теоретичних праць українського літературознавства з питань наратології при наявності ґрунтовних студій вітчизняних дослідників (Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль, 2007. 463 с.; Черкашина Т. Наративні особливості художньо-біографічної прози: автор і читач: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 – теорія літератури; Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка; Луганськ, 2006. 197 с.; Штохман Л. Сучасна феміністична наратологія: практика реалізації на Заході та в Україні: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 – теорія літератури; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2011. 188 с.).

Зауважимо й на тому, що дисертаційне дослідження охоплює дуже широкий літературний простір модернізму і постмодернізму, численні персоналії американських літераторів, творчість яких презентує явище «невизначеності» в письменстві, однак такий підхід, як вважаємо, попри розширення контексту явища, призводить до певної поверховості та описовості в осмисленні проблеми.

Натомість, доречно було б, як на нашу думку, увиразнити явище «невизначеності» в художньому просторі літературних полотен американських письменників компаративним зіставленням аналогічного явища в українському письменстві, адже творчість українських митців, як модерного, так і постмодерного періоду (М. Коцюбинський, Леся Українка, О. Кобилянська, В. Винниченко, Г. Тарасюк, С. Андрухович та ін.) надає для таких студій надзвичайно благодатний ґрунт.

Крім того, в основному тексті роботи та у списку використаних джерел наявні окремі технічні похибки та стилістичні огріхи.

Проте висловлені міркування ні в якому разі не применшують наукових здобутків чи дослідницької вправності дисертантки, а радше є побажанням з метою поліпшення подальшого дослідження.

Тому засвідчуємо, що дисертація Чорноконь Вікторії Вікторівни є самостійною завершеною науковою працею, в якій подано теоретико-методологічне обґрунтування та авторське вирішення окреслених завдань. Висловлені дисертанткою гіпотези, висновки, узагальнення підтверджуються отриманими результатами дослідження.

Дисертаційна робота виявляє цілком конкретні можливості практичного застосування основних тез та результатів дослідження як у навчальному процесі, так і в подальших наукових студіях в модерному та постмодерному художньому просторі.

Отже, дисертація Вікторії Вікторівни ЧОРНОКОНЬ на тему: «Категорія невизначеності в художніх системах модернізму і постмодернізму» відповідає спеціальності 035 Філологія, Порядку присудження ступеня доктора філософії

та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., а її автор, Вікторія Вікторівна ЧОРНОКОНЬ, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний рецензент,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри історії української
літератури та компаративістики
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Людмила ПОЧИНОК

